

АНОТАЦІЯ

Василик Ю.С. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної правової політики у сфері нотаріату. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021.

Дисертаційне дослідження присвячено аналізу адміністративно-правових засад формування та реалізації державної правової політики у сфері нотаріату. У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у тому, щоб з'ясувати сутність та особливості формування та реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, а також спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід встановити напрямки вдосконалення адміністративно-правових засад формування та реалізації державної правової політики у сфері нотаріату.

Визначено, що адміністративно-правове регулювання державно-правової політики у сфері нотаріату включає в себе організаційну, перевірочну та контрольну функції. Зазначені функції, полягають у створенні сприятливого правового та інформаційно-технічного середовища для впровадження нових методів і підходів у роботу вітчизняного нотаріату, як приватного сегменту так і державного.

Встановлено, що державна правова політика у сфері нотаріату, як об'єкт адміністративно-правового регулювання має розумітися, як своєрідна програма діяльності та концептуального розвитку галузі, яка базується на правових принципах і нормах, спрямована на реформування системи органів нотаріату, впровадження нових підходів у роботу нотаріату та створення для цього сприятливих законодавчих та інформаційно-технічних умов, забезпечення дієвої організації та координації роботи нотаріату, вжиття заходів по ефективному функціонуванню механізму єдиної державної

системи державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, з метою розвитку правової свідомості і правової культури суспільства та удосконалення законодавчого регулювання реалізації конституційних прав людини і громадянина через призму нотаріальної діяльності.

Запропоновано віднести до завдань правової політики щодо нотаріату такі: нормативно-правове забезпечення діяльності нотаріату; визначення критеріїв для оптимального забезпечення населення нотаріальними послугами; створення сприятливого середовища для ефективного використання в нотаріальній діяльності новітніх інформаційних технологій; забезпечення умов для впровадження та належного функціонування електронного нотаріату а також вільного доступу державних та приватних нотаріусів до усіх необхідних реєстрів в процесі здійснення нотаріальної діяльності.

З'ясовано, що система принципів реалізації правової політики у нотаріальній сфері включає в себе загальні та організаційно-функціональні. До першої групи віднесено принципи верховенства права, справедливості, систематичності, рівності перед законом. До другої запропоновано включити принципи: раціональності, професіоналізму, оперативності, доступності, пропорційності, відкритості, гласності тощо. Окремо виділено основні принципи реалізації правової політики у нотаріальній сфері та запропоновано внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо їх закріплення.

Доведено, що при формуванні правових засад реалізації державної правової політики у сфері нотаріату основними напрямками розвитку такої політики мають бути підвищення ефективності функціонування електронного нотаріату та створення надійного інформаційно-технічного забезпечення діяльності нотаріусів.

Запропоновано внесення змін до чинного законодавства щодо врегулювання адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції, як основного суб'єкта формування та реалізації правової політики держави у нотаріальній галузі. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність внесення змін

до Закону України «Про нотаріат», згідно яких за Міністерством юстиції України пропонується закріпити низку повноважень.

Визначено, що чинним законодавством України до суб'єктів нотаріальної діяльності віднесено державні нотаріальні контори та державні нотаріальні архіви, приватні нотаріальні контори і, відповідно, нотаріуси, які працюють в таких конторах і архівах. Крім того, запропоновано авторське визначення поняття «нотаріальна діяльність» під якою слід розуміти незалежну професійну діяльність нотаріуса щодо вчинення нотаріальних дій, надання консультацій щодо їх вчинення, вчинення інших дій, які безпосередньо пов'язані із нотаріальними діями, та виконання інших повноважень, делегованих державою.

Виокремлено види контролю за здійсненням нотаріальної діяльності, до яких відносяться: 1) адміністративний, що включає: первинний адміністративний контроль та другорядний адміністративний контроль; 2) судовий контроль.

Визначено, що законодавство закріплює повноваження по припиненню нотаріальної діяльності нотаріуса, яке здійснюється відповідним територіальним органом Міністерства юстиції України, шляхом видання наказу про припинення нотаріальної діяльності, за наявності підстав, передбачених законодавством. Проте пропонується закріпити відповідне повноваження за Нотаріальною палатою України, якій необхідно надати право на прийняття рішень про припинення нотаріальної діяльності нотаріуса за поданням її відділень та при наявності підстав, передбачених законодавством.

Надано авторське визначення поняття гарантії, як теоретично-правової категорії, що являє собою належним чином розроблені, проголошені та забезпеченні умови, засоби, способи та механізми реалізації (забезпечення, використання, охорона та захист) прав та свобод особи, в тій чи іншій сфері відносин, які мають належне нормативно-правове закріплення і є

обов'язковими для дотримання та виконання усіма суб'єктами правовідносин.

Крім того, надано визначення такого поняття як «правові гарантії нотаріальної діяльності», під якими розуміються гарантовані і забезпечені державою рівні умови доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю та рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності, а також належним чином розроблені, проголошені та забезпеченні умови, засоби, способи та механізми реалізації (забезпечення, використання, охорона та захист) прав та свобод особи, які мають належне нормативно-правове закріплення і є обов'язковими для дотримання та виконання усіма суб'єктами нотаріальних правовідносин.

Запропоновано власну класифікацію зазначених гарантій, відповідно їх пропонується розподілити на такі групи: правові гарантії організаційного характеру, гарантії забезпечення безпосереднього здійснення нотаріальної діяльності, організаційно-захисні гарантії, правозабезпечувальні гарантії та правовідновлючі гарантії.

Отримано висновок, що взаємодію державних та недержавних органів із суб'єктами нотаріальної діяльності слід розуміти, як засновану на законах і підзаконних нормативних актах, якій в окремих випадках властива спонтанність, що погоджується з правовим статусом, колом повноважень, місцем і часом, ділова співпраця окремих, незалежних один від одного учасників взаємодії і яка направлена на досягнення спільних цілей і загальної мети. З'ясовано, що взаємодія із державними органами є невід'ємною і важливою складовою для нотаріату.

Визначено, що з метою підвищення взаємодії суб'єктів нотаріальної діяльності актуальною є впровадження електронної системи нотаріату. Зазначена система має представляти собою автоматизована інформаційно-пошукову систему, призначену для збору, накопичення, обробки, збереження, захисту, використання відомостей щодо нотаріальної діяльності та забезпечення обміну інформацією.

На підставі дослідження досвіду зарубіжних країн встановлено, що організація діяльності нотаріату залежить від типу правової системи конкретної країни. На сучасному етапі світового розвитку нотаріат поділяють на два основних типи: латинський та англосаксонський, проте розвиток нотаріального законодавства різних країн здійснюється швидкими темпами і з урахуванням глобалізаційних процесів має орієнтир на те, що надання нотаріальних послуг має підвищити рівень забезпечення захисту прав і свобод громадян.

Одним з пріоритетних кроків по впровадженню зарубіжного досвіду може бути забезпечення доступності нотаріальних дій для населення в нотаріальних округах, в яких кількість нотаріусів є недостатньою. Зазначені заходи можливо реалізувати шляхом делегування відповідних повноважень місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування щодо забезпечення діяльності нотаріальних офісів в регіонах, де кількість нотаріусів є недостатньою.

Визначено механізм реалізації державної правової політики як поетапний, логічно структурований комплекс організаційних, правових, економічних засобів впливу на взаємне, або окреме функціонування конкретних суб'єктів, з метою досягнення їх узгодженої взаємодії та отримання бажаного, кінцевого результату, такої взаємодії, співпраці, який базується на принципах та стратегічних напрямках і закономірностях розвитку національної правової системи, спрямований на зміцнення режиму законності та безпеки, формування у суб'єктів правовідносин розвиненої правової культури, здатності використовувати правові засоби для задоволення своїх інтересів, захисту прав та свобод.

Ключові слова: нотаріат, нотаріальна діяльність, суб'єкти нотаріальної діяльності, органи юстиції, державна політика, формування політики, реалізація політики, правові гарантії, зарубіжний досвід, адміністративне законодавство, адміністративно-правове регулювання.